

Runer frå utgravingane i Trondheim bygrunn 1971–94

Med eit tillegg av nyfunne innskrifter elles frå byen (N774–N894)
Av Jan Ragnar Hagland

(Manus til "Norges Innskrifter med de yngre Runer" (NlyR) bind 7)

KJØPMANNSGATA 20-26 (FOLKEBIBLIOTEKSTOMTA)

EIGARINNSKRIFTER. a. Merkelappar.

[794] N-21493 (Tidlegare omtala: Hagland 1988a: 147, 149f, 156; 1988b: 19, 22; 1988c: 49, 51f, 60; 1989: 94, 96; 1990b: 18, 21, 25, [35]; Sanness Johnsen 1981: 123f; Seim 1989: 336, 344; 1990: 343; 1991b: 26; NlyR VI: 146, 156, 178f, 206, 208, omtala som A128).

Innskrifta står på eit pilforma eigarmerke av tre, med innfelling på båe breisidene for feste. Det er 68 mm langt og med eit største tverrsnitt på 12 x 5 mm. Funnet vart gjort i 1974, felt FA i hovudfase 8, som kan daterast til tida mellom ca. 1225 og 1275. Det er runer på båe breisidene av merket. Innskrifta på side a dekkjer heile flata frå enden av merket til innskjeringa, dvs. at ho er 27 mm lang og runene 12 mm høge. På side b tek ho til i enden og dekkjer om lag 2/3 av flata fram til innskjeringa, dvs. at innskrifta her er 17 mm lang og runene 12 mm høge. Kvisten på r. 1, side a, er så vidt der er skoren over staven og ser ut til å ha vore rissa eit par gonger. R. 2 og 6 på same side har tydelege snitt inne i bogen. Desse må oppfattast som punkteringar. Bogen på r. 6 startar elles litt nede frå toppen av staven. R. 4, **b**, er skoren nesten som r. 7, **r**. Særmerkt ved r. 4 er at den øvste bogen kryssar den nedre og nesten tangerer staven i nedre kant. Kvisten på r. 7 når heilt ned til grunnlina. Den nedste bogen i r. 4 bøyer seg derimot tydeleg inn mot staven, jamvel om han ikkje tangerer heilt. R. 4 skil seg såleis distinkt ut frå r. 7. R. 4 på side b (**r**) har same utforming som r. 7 på side a, men bogen tangerer likevel ikkje staven heilt, slik at han ikkje vert heilt lukka, og kvisten er dregen slik at runa vert noko vidare. R. 1 på b-sida har **s** med langkvistform. Runene er alt i alt godt bevarte og gir ingen tvil om lese måten:

Y A T B I A R T I

a) **k ü l b i ü r n a**

H N T R

b) **s u l r**

a) KolbjÄrn á b) Sullr. 'Kolbjørn Svull eig'.

Eit spesielt drag ved denne innskrifta er altså r. 2 og r. 6 på side a. Punktert **u** med

lydverdien /o/ (/Ä/) er elles berre kjend i ei innskrift funnen på norsk område. Det er også i ei eigarinnskrift på ein tilsvarande merkelapp frå Bryggen i Bergen (N748). I samband med

innskripta frå Bergen er det drøfta om lesemåten skal vera **y** eller **o**. Utgåva held med nokon tvil fast ved **o**, og det er tvillaust rett i det tilfellet (jf. Hagland 1988a: 149f og 1989: 94). I Noreg og på dei britiske vesterhavsoyane er dette teiknet først og fremst nytta med verdien /y/ (jf. Hagland 1989: 94). I nokre få tilfelle finn vi også lydverdien [v] eller [w/] ved slik punktert **u**. Eitt mogleg slikt tilfelle er N128 (Sylling kyrkje, ca 1150) og likeins dei to svenske innskriftene Vg 200 og 227 (SR 5), baa frå midten av 1200-talet. Denne skrivemåten finn vi truleg også i to av innskriftene frå bygrunnen i Trondheim, utanom merkelapptilfanget (N817 og 834). Punkttert **u** med verdien /o/ (/Ä/) er, med unnatak av dei to merkelappane frå Trondheim og Bergen, berre kjend frå grønlandske innskrifter og i ei frå Island. Den islandske innskripta med dette teiknet er den eldste vi elles kan datera nokonlunde sikkert, nemleg den kjende kyrkjedørsinnskripta frå Valþjófstaðir (jf. Stoklund 1981 og Hagland 1989: 97).

Innskripta på b-sida av merket må sjåast som eit apposisjonelt tillegg til personnamnet i eigarformularen på a-sida. Sekvensen **sulr** vil då kunna vera ei nærare bestemming av den personen det gjeld - eit tilnamn eller eit binamn som det og har vore kalla. Slike tillegg til personnamna er ikkje vanlege i tilfanget med eigarinnskrifter, korkje frå Trondheim eller frå Bergen. I alt dreiar det seg om sju tilfelle der to jamvel er noko uvisse i denne samanhengen (N749 og 672 frå Bergen). Utanom den vi har her, er elles alle andre namnetillegg i eigarinnskrifter på merkelappar patronymikon (N704 og 713, 784 og 785). Dei innskriftene som har med tillegg, synest ikkje å ha noka fast ordstilling: N784 og innskripta her har verbet mellom personnamnet og namnetillegget, N785 har verbet i spiss-stilling, medan N704 og 713 har det til slutt, etter patronymikonet. Det tyder på at skikken med nærare namnebestemmingar ikkje kan ha vore så vanleg i dei namnemiljøa der merka har hatt sine utspring, og at det truleg har funnest særskilde grunnar til å bruka slike tillegg (jf. Hagland 1988b).

Av språklege grunnar synest det naturleg å oppfatta tilnamnet som *Sullr* m. Lang vokal, som evt. kunne setja ordet i samband med stadnamnet *Súl(a)*, ville vel helst ha ført til assimilasjon *lr > ll* og gi forma *Súll* (jf. Noreen 1923, §277). Lind (1921 : 348 og 1905-15: 940) gir både *sullr* og *sollr* saman med tilsvarande svake former *sulli* og *solli* som tilnamn og som døypenamn. Lind set det i samband med appellativet *sullr* m `byll', `svulst'. Dei eldste belegg med sterk form er frå Island, frå midten av 1200-talet (*Sturlunga saga*). Det høver svært godt med den arkeologiske dateringa av dette merket. Som tilnamn verkar det kanskje lite tiltalende i dag, men det er ikkje på nokon måte eineståande i høve til det som finst i kjeldematerialet elles frå mellomalderen. Frå dansk og svensk område er såleis det om lag synonyme *kveisa* brukt på tilsvarande vis (Lind 1921: 229).

Til saman har denne innskripta drag som peikar `vest over havet', at det synest mogleg å rekna henne som ein del av handelskontakten med eit av dei oversjøiske norrøne områda i vest. Om det er Grønland eller Island, lyt likevel stå ope.